

RÜZGÂR BİZİ GÖTÜRECEK

Toplu Şiirler

Furuğ Ferruhzad Modern İran şiirinin en önemli şairlerinden biri olan Furuğ, 29 Aralık 1934'te Tahran'da asker bir babanın kızı olarak dünyaya geldi. On altı yaşında hiciv yazarı ve aynı zamanda uzak akrabası Perviz Şapur'la evlendi, iki yıl sonra da oğlu Kâmyâr dünyaya geldi. O dönemin koşulları içinde radikal sayılabilecek bir karar alarak 1954'te eşinden boşandı ve mahkeme kararıyla velayeti babasına verilen oğlunu bu tarihten sonra bir daha göremedi. Bu olay, onun hayatının en büyük trajedisine dönüştü. Furuğ birey olma sürecini engelleyen, kimliği ezen, varoluşu zedeleyen her kurala, her duruşa karşı çıkarak şiire sığındı; başkaldırısını şiirle dillendirdi.

İran'ın en büyük açmazlarından biri olan ataerkil sosyal yapı, onun eleştirilerinin odak noktası oldu. Kendi ailesinden ve özellikle babasından başlamak üzere kadın kimliğini hiçe sayan bu ataerkil bakışa karşı çıktı. Şiirin yanı sıra sinema, tiyatro ve resim sanatlarıyla da yakından ilgilendi.

Eşinden ayrılmış, ailesinden kopmuş bir kadın olarak ayakta kalma mücadelesi veren Furuğ, çeşitli gazetelerde editörlük yaptı. 1958'de hayatının ve sanatının seyri derinden etkileyen yazar ve yönetmen İbrahim Gülistan'la tanıştı. Oyunculuk, senaristlik, kameramanlık, yönetmen yardımcılığı, dublaj, montaj, yaratıcı sinema editörlüğü yaptı. Hem sinema üzerine eğitimler almak hem de dil öğrenmek amacıyla Almanya, İngiltere ve İtalya'da bulundu. 1963'te Almanya'da düzenlenen Oberhausen film festivalinde *Ev Karadır* adlı cüzemliler hakkındaki belgesel filmiyle birincilik ödülünü aldı. Bu filmin çekimleri sırasında cüzemliler evinde tanıdığı Hüseyin Mansuri adlı çocuğu evlat edindi.

Tutsak, Duvar ve İsyân başlıklı üç şiir kitabının ardından şiirinde dönüm noktası kabul edilen *Yeniden Doğuş* adlı kitabı 1963'te yayımlandı. 13 Şubat 1967'de kendisinin kullandığı otomobile geçirdiği kaza sonucunda henüz 32 yaşındayken hayata gözlerini yumdu. Son şiir kitabı *İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına* ölümünden sonra yayımlandı.

Bireysel ve toplumsal özgürlükten yana olan Furuğ, yaşamı boyunca her türlü baskıyı yok etmek için mücadele verdi. Topluma egemen olan eril ikiye bölünmüşlüğü, menfaatperestliği, sahte vatanperverliği şiirlerinde, o güne kadar hiç de alışık olunmayan bir söylemle, başkaldırının en güçlü sesiyle dillendirdi.

Yepyeni, kendisinin doğurduğu, isyanla büyüttüğü bir dil yaratan Furuğ, var olan bütün klasik yapıları, başta şiirdeki klasik kalıplar olmak üzere, yıktı; İran edebiyatının en güçlü, en önemli kadın sesi olmayı başardı. Şah dönemi İran'ında yaşanan ekonomik bunalımları, toplumdaki katı gelenekçiliğin yansımalarını gözlemleyerek içinden çıktığı toplumu sağaltma mücadelesi verdi, bunu da yalnız kaleminin gücüyle değil bizzat toplumun her kesiminden insana ulaşmaya çalışarak, devrimci bir cesaretle yaptı ve sesini tüm dünyaya duyurmayı başardı.

Makbule Aras Eivazi 1972'de doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu, aynı fakültede Eski Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans yaptı. Farsça öğrendi ve Türk edebiyatının yanı sıra İran edebiyatıyla da ilgilenmeye başladı. *Varlık, kitap-lık, Notos, Virgöl, Cumhuriyet Kitap, Öteki-siz, Ç.N., Sıcak Nal, Duvar* gibi çeşitli dergilerde deneme, eleştiri, inceleme, çeviri ve öyküleri yayımlandı. Yayımlanan çeviri kitapları: *Yeryüzü Ayetleri*, Furuğ (Can Yayınları, 2008); *Kör Baykuş*, Sâdik Hidâyet, (Kırmızı Yayınları, 2015); *Kış Uykusu*, Goli Taraghi (YKY, 2016); *Top*, Gulam Hüseyin Sâedi (F. Eivazi ile, KYK, 2017); *Bayel Ağaçlıları*, Gulam Hüseyin Sâedi (F. Eivazi ile, KYK, 2017).

*Furuğ Ferruhzad'ın
YKY'deki kitapları:*

Sadece Ses Kalıcıdır (1998)
Rüzgâr Bizi Götürecek (2019)

FURUĞ FERRUHZAD

Rüzgâr Bizi Götürecek
Toplu Şiirler

Şiir

Farsça aslından çeviren
Makbule Aras Eivazi

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5353
Şiir - 382

Rüzgâr Bizi Götürecek - Toplu Şiirler / Furuğ Ferruhzad
Özgün adı: Esir – Divar – İsyan – Tevellod-e Diger –
İman Beyaverim be Âgâz-e Fasl-e Serd
Farsça aslından çeviren: **Makbule Aras Eivazi**

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**
Düzeltili: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Elma Basım Yayın İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 697 30 30
Sertifika No: 12058

1. baskı: İstanbul, Nisan 2019
ISBN 978-975-08-4468-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 12334

Bütün yayının hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

- 9 • Çevirmenin Önsözü/
Ruhumuzun Tenhasında

Tutsak

- 23 • Gece ve Heves
- 25 • Ürkek Alev
- 27 • Ürkek
- 28 • Hatıralar
- 29 • Rüya
- 31 • Hercai
- 32 • Tutsak
- 33 • Öpücük
- 34 • Yabancı
- 35 • Hasret
- 36 • Geride Kalan Bir Anı
- 37 • Güz
- 38 • Veda
- 39 • Acı Hikâye
- 41 • Kaçış ve Keder
- 42 • İntikam
- 44 • Gecenin Devi
- 46 • İsyân
- 48 • Şarap ve Kan
- 50 • Acı Görüşme
- 52 • Kayıp
- 54 • Unutulan
- 56 • Tanınmayan
- 58 • Gözü Yolda
- 60 • Kırık Ayna
- 61 • Davet
- 62 • Yorgun
- 64 • Dönüş
- 65 • Gizli İz
- 66 • Hasta
- 67 • Misafir
- 69 • Benim Sırrım
- 71 • Genç Kız ve Bahar

- 73 • Metruk Ev
- 74 • Bir Gece
- 76 • Tanrının Karşısında
- 78 • Ey Yıldızlar
- 80 • Halka
- 81 • Hüzün
- 82 • Taşın Sabrı
- 85 • Sevmekten
- 87 • Uyku
- 88 • Gecece Bir Ses
- 89 • Deniz Gibi

Duvar

- 97 • Önsöz Yerine
- 100 • Günah
- 101 • Rüya
- 104 • Acı Ezgi
- 105 • Kayıp
- 106 • Hüzünperest
- 107 • Kurban
- 109 • Arzu
- 111 • Suyu Dalmak
- 112 • Aşkın Şafağı
- 114 • Leylâ'nın Mezarında
- 115 • İtiraf
- 116 • Bir Günün Anısı
- 117 • Dalga
- 118 • Heves
- 119 • Yalnızlığın Hüzünü
- 121 • Geceleyin Bir Hikâye
- 123 • Hayal Kırıklığı
- 124 • Hüzün Çiçeği
- 126 • Cevap
- 128 • Duvar
- 130 • Mücadele
- 132 • Küskünlük
- 133 • Susuz

- 135 • Korku
136 • Gölgele Dünyası

İsyan

- 141 • Önsöz Yerine
145 • Kulluk
161 • Tanrılık
165 • Tanrı'nın İsyanı
167 • Senin İçin Bir Şiir
169 • Boş
170 • Vakit Geç
172 • Ses
174 • Düş Kristalleri
175 • Karanlık
176 • Dügüm
178 • Geri Dönüş
180 • Uzak Yoldan
181 • Yoldan Geçen
182 • Güzellik Şarkısı
183 • Delilik
185 • Sonraları
187 • Hayat

Yeniden Doğuş

- 197 • O Günler
201 • Geçiş
203 • Güneş Oluyor
205 • Toprağın Üstünde
207 • Yolculuk Şiiri
208 • Rüzgâr Bizi Götürecek
209 • Gazel
210 • Yazın Yeşil Sularında
212 • Karanlığın Ortasında
214 • Bağışlayın Onu
215 • İdrak
217 • Kavuşma
219 • Aşıkane
222 • Soru
223 • Sınır Duvarları
226 • Cuma

- 227 • Kurmalı Bebek
229 • Ayın Yalnızlığı
230 • Benim Sevgilim
232 • Gecenin Soğuk
Caddelerinde
234 • Sonsuz Günbatımı
237 • Batakılık
239 • Yeryüzü Âyetleri
243 • Hediye
244 • Gecede Görüşme
249 • Yeşil Evham
252 • Çift
253 • Bahçenin Fethi
255 • Kırmızı Gül
256 • Bir Gün Annesi Ali'ye
Dedi Ki
263 • Kuş Sadece Bir Kuştur
264 • Ey Taşı Toprağı Altın Vatan
269 • Yeniden Merhaba
Diyeceğim Güneşe
270 • Ben Senden Ölürdüm
272 • Yeniden Doğuş

İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına

- 277 • İnanalım Soğuk Mevsimin
Başlangıcına
286 • Senden Sonra Ey Yedi Yaş
289 • Pencere
292 • İçim Acıyor Bahçeye
296 • Hiç Kimseye Benzemeyen
Kimse
300 • Yalnız Sestir Kalan
302 • Kuş Ölümlüdür

Furuğ'a Ağıtlar

- 305 • Mersiye
307 • Bir Çiy Tanesi ve Âh
309 • Yazık Oldu Sana
Ey Furuğ

Rüzgâr Bizi Götürecek

Çevirmenin Önsözü

Ruhumuzun Tenhasında

Bu topraklardaki maceramız doğu ile batı arasında sürüklenip durdukça bizim beğenimiz de hep yeniden şekillenmiş, zamanın ruhu insanın algısını da belirliyor çünkü. Yüzyıllarca şairlerimizin başını döndürmüş İran edebiyatı hayranlık öznesi olmaktan çıkarken yerini Avrupa'ya bırakmış. Bütün bu değişim beraberinde bir uzaklığı getirdiği içindir ki coğrafi olarak bunca yakınlığa rağmen çok da tanımadığımız bir ülke olup çıkmış İran. Bu ihmalkârlığın bütün Ortadoğu ülkeleri için söz konusu olduğunu söylemek mümkün. İran edebiyatıyla yakından ilgilenmemdeki temel nedenlerden biri, beni derinden etkileyen bu zengin kültüre dair bir ilgi ve sevgi oluşturmak; bambaşka renklerle, kokularla hayat bulmuş bu edebiyata yeni bir pencere açabilmek arzusudur.

İran edebiyatında klasiklerden sonra beni en çok etkileyen ve çeviri maceramın başlamasına neden olan şairdir Furuğ. Onun İstanbul'a mektuplar gönderdiğini öğrendiğimde garip bir heyecan uyanmıştı içimde. Sevgili Onat Kutlar'la beraber Furuğ şiirlerini ilk kez Türkçeye çeviren Celâl Hosrovşahi'ye yazılmış mektuplar... Tanımsız geçmiş zamanlardan çıkıp gelen bir tanıdık rüzgâr kokusuyla sarsılmıştım. "Rüzgâr Bizi Götürecek" diyordu Furuğ. Rüzgâr beni hayatımın değişik dönemlerinde Furuğ'a, İran'a savurdu durdu. Ve nihayetinde Furuğ'un bütün şiirlerini çevirmiş olmanın mutluluğu içinde bu önsözü yazarken buldum kendimi.

Furuğ'un Öyküsü adlı o güzel kitabında Celâl Hosrovşahi Furuğ'u şöyle anlatır:

"Furuğ hayat doluydu, ondaki canlılıktan keyiflenirdim. Çevresindeki her şey onda merak duygusu uyandırırdı. İnsanları ve doğayı severdi, denize ise âşıkı... Gülerken tüm yüzü ve gövdesiyle gülerdi. Gülüşü

içten, yürektendi. Ağlaması da. Hep aynanın önünde ağlardı. Bir şeye üzüldüğünde, bunaldığında gider aynasını alır ve ona bakarak ağlardı.”

Aynada ağlayan o isyankâr kadın “Yeşil Evham” şiirinde de dilendirecektir bunu:

*bütün gün ağlıyordum aynada
bahar penceremi
ağaçların yeşil evhamına bırakmıştı.*

Modern İran şiiri dendiğinde ilk akla gelen isimlerden biri olan Furuğ Ferruhzad’ın, Türkiye’de bunca tanınmasına hem şaşırırım hem sevindim bugüne dek. İran hakkında çok fikri olmayan ya da başka bir İranlı şairin adını bilmeyen pek çok kişi Furuğ’u tanıyor, şiirlerini biliyordu. Bu ilginin kaynağında ne vardı? Yalnızca şiiri mi yaratmıştı bu coşkulu merakı, sevgiyi hatta aşkı? Sanırım bu sevgi dolu ilginin oluşmasında sarsıcı hayat hikâyesinin ve devrimci kimliğinin de büyük payı vardı.

İran’da da benzer bir aşk hâlesiyle çevrilidir Furuğ’un etrafı. Nima Yuşic, Mehdi Ehevan Salis, Ahmed Şamlu, Sohrab Sepehri gibi Modern İran şiirinin devleri arasında ama hepsinden bambaşka bir yerdedir. Meşrutiyete kadarki İran edebiyatına bakıldığında eril bir kimlikle karşılaşılır. Klasik İran şiiri diyebileceğimiz bu şiirde, sözü edilen sevgilinin cinsel kimliğinin *özenli bir belirsizlikle* çizildiği hatta çoğunlukla da bu sevgilinin bir kadından çok bir erkeğe özgü nitelikler taşıdığı görülür.

Yirminci yüzyıl başına, Meşrutiyete gelindiğinde bu eril edebi kimlik varlığını sürdürür ancak Pervin İtisami, biçimce klasik yapıda içeriksel olarak kadının sesini görünür kılmaya çablayan bir şair olarak çıkar ortaya. Bu eril yapıyı sarsmaya çalışan İtisami’nin yine de bütünüyle bir devrim yaratabildiğini söyleyemeyiz. İran şiirinde eril kimliği yıkma devrimini görmek için 1950’lere gelinmesi gerekir. 1934 doğumlu Furuğ, ilk şiirlerini 14-15 yaşlarında yazmaya başlar ve yukarıda sözü edilen modern İran şairlerinden kurulu masada, kendine yer açmak için onların arasına sıkışmak yerine masaya çıkmayı tercih eder.

Furuğ ışık anlamına geliyor Farsçada ve Doğu’nun meşhur *Şem ü Pervane* mesnevisindeki mumun, gece kelebeklerini etrafi-

na çekmesi gibi Furuğ da milyonlarca okuru şiirine ve kendisine çekmiştir, çekmeye de devam etmektedir. İran tarihinin en önemli kadınıdır Furuğ.

Hayatının ve şiirinin her aşamasında birbirinden farklı, birbirinden cesur hamlelerle çıkar karşımıza. Annesi, ablası, erkek kardeşi ona dair anılarında Furuğ'un kendi isteği dışında bir şeye zorlandığında gösterdiği tepkilerin hırçınlığına dikkat çekerler, otorite karşısında isyankâr ruhunun nasıl da azap çektiğini anlatırlar. Özgürlüğünün ihlali, kendi varlığının görmezden gelinmesi çıldırtır onu ve asker bir babanın otoriter tavırları karşısında bir mektubunda kendisinin ifadesiyle söylersek “Ne gülebilen, ne de konuşabilen, hiçbir varlık gösteremeden bir köşeye oturup büzülen biri”ne dönüşür. Belki de bu varoluşunu bir türlü gerçekleştirememesi, gidip gelip babanın mesafeli duruşuna çarpma ve dağılma haline daha fazla tahammül gösteremeyeceğini anlamaya başladığında henüz 16-17 yaşındadır Furuğ. İçinde yaşadığı evi ve o evdeki yaşamı sonraları “İçim Acıyor Bahçeye” şiirinde anlatır:

*çiçekleri düşünmüyor kimse
balıkları düşünmüyor kimse
kimse
kalbi güneşin altında iltihaplanan
hafızası yeşil hatıralardan usul usul boşalan bahçenin
ölmekte olduğuna
inanmak istemiyor
ve bahçenin duygusu sanki soyut bir şeydir
çürümüştür kendi yalnızlığında*

İşte bu çürüyen, ruhu ölen bahçeden kendisini çekip çıkarmak, kurtarmak için evlerine sık sık ziyarete gelen, edebiyatçı kimliğiyle Furuğ'a bir özgürlük umudu olan uzak akrabaları Perviz Şapur'la evlenme kararı alır. Çok büyük yaş farkı gerekçesiyle onaylanmayan bu evlilikte ayak direr, ailesini karşısına alır; âşık olduğu adamlarla evlenir. Ancak mutlu olamaz ve çok kısa ömürlü bu evlilik, Kâmyar'ın doğumunun ardından son bulur. Eşi Perviz Şapur oğlunun velayetini alır ve Furuğ bir daha Kâmyar'ın yüzünü göremez.

Furuğ'la beraber ilk defa şiirde kadın bakışıyla bir erkek sevgili imajı ayrıntılarıyla çizilerek belirginleştirilir. Furuğ, kendi cehen-

neminden šiire tutunarak çıkar ve birey olma yolculuğuna kadının cinsel kimliği meselesine neşter atarak başlar. Bu yolculuk, onun öncesiz ve sonsuz şiirinin de doğuşunu sağlar. Furuğ ilk kitabı *Esir*'le yarattığı dalgalanmayı ikinci kitabıyla fırtınaya çevirir. Sevgilisini, sevişmesini, tutkularını bütün çıplaklığıyla, erotik imgelerle anlatma cesareti gösterir:

*günah işledim hazla dolu bir günah
sıcak, ateşli bir kucakta
günah işledim demirden
ateşli, kindar kollar arasında*

1956'da yayımlanan “Günah” şiiri, bu anlamda hem Furuğ'un şiirinde hem modern İran şiirinde bir milat gibidir. Evli bir kadının başka bir erkekle geçirdiği aşk dolu geceyi ele alan şiir, başta Furuğ'un ailesi olmak üzere toplumun bütün katmanlarında her anlamda büyük sarsıntılar yaratır. Bu şiir ve bundan sonra yazdığı pek çok şiirde de Furuğ'un bir kadın olarak bedeni, sevişmeyi erotik çağrışımlarla ayrıntılı biçimde resmeden ilk İranlı şair olduğunu söylemeliyiz. Ancak bunu yaparken bedensel estetikle şiirsel estetiği birleştirme yoluna gittiğinin de altını çizmek gerekir. Bir mektubunda yapmaya çalıştığının ne olduğunu şöyle anlatır:

Beni yoran ve perişan eden, yaşam baskısına, çevre baskısına ve ellerimi ayaklarımı bağlayan zincirlerin baskısına tüm gücümle direnmeye çabalıyordum. Ben bir kadın yani bir insan olmak istiyordum. Benim de nefes almaya, haykırmaya hakkım olduğunu söylemek istiyordum.

Tahran'daki sanatçı çevresi ve basın sürekli peşindedir artık bu genç kadın şairin. Furuğ, hakkında yazılıp çizilenleri umursamaz, özel hayatına dair yapılan dedikodulara göğüs gerer ve bu camiayla savaşmayı göze alır. Bu savaşma cesareti onu biricik yapanlardandır. İkiyüzlü bir ahlak anlayışıyla kendisine yaklaşan, şiirlerini bıyık altından yeni dedikodulara malzeme yapmak niyetiyle okuyan ve sanatçı geçinen pek çok kişiyle savaşır. Öyle ki “Günah” şiirinin akabinde şiiri yayımlayan *Roşenfikr* dergisinin editörü Nasir Ho-dayar, bu ilişkiyi birkaç haftalık bir öyküye dönüştürerek deşifre eder; Furuğ'un etrafındaki dedikodulara yenilerinin eklenmesine çanak tutar. Öyküdeki karakterlerin Furuğ ve kendisiyle benzer-